

Megjelenik minden csütörtökön, a kőféle képpel ellátva. Előfizetési ár: Egész évre 6 frt; félévre 3 frt; negyedévre 1.50 kr. Előfizetői minden postahivataltól és könyvtárral. Hirdetések díja: 4 hasábos petít sor 3 uj kr. Szerkesztői szállás: mázsáros utca 2. szám, 2. dík emelet. Kiadó-hivatal: barátok tere 7. szám.

Brigham Young.

A mormonok ügye az Egyesült-Államokban egyike a legfontosb belügyi kérdéseknek, s minél inkább közeledik az idő, hogy profétájuk, Brigham Young ügye a törvényszék elé kerüljön, annál több figyelmet fordít a sajtó a mormonok felekezetére, melynek alapelvei a mai társadalmi formákat fenyegetik.

Egy francia lap után mutatjuk be ma Brigham Young mormon proféta arcképét. Életrajzát pedig közöltük már mult számunkban, valamint közöltük korábban egész házi életét.

E férfi az újabbkor művelődési mozgalmában nagy szerepet játszik, s mint ilyen, a művelődés történetében is jelentékeny helyet vívott ki, de e hely nem lesz díszes. Ő, mint a mormon vallás apostola, az emberiség ügyét nagyon visszafelé szolgálja, s minden igyekezete az emberi műveletlenség kizsákmányolása. Nagyon természetes tehát, hogy így a szellemi sötétség elhárítására sem ő, sem pedig a többi „szentek” nem tesznek semmit.

Brigham előtt Mohamed lebegett példaképül. Csakhogy Mohamed ép oly nagy moralista volt, mint számító elme, mely az érzéki alakba öltöztetett új vallásban a csábót jól tudta alkalmazni. A mormon proféta azonban a többnejűséggel az erkölestelenségek egész süppedékét vitte be „hívei” közé, s Amerika fekete rabszolgái mellett igen megférőnek hitte a páriává alacsonyított női rabszolgaságot is.

A híres proféta a többi „szentben” cimborákat szerzett maga mellé, és ügyességével, fortélyával az értelmetlen tömeg fölött a régi kor bálványait költötte életre önmagában, kivánva mindazon véres és vér nélküli áldozatokat, melyeket a sötét korban áldoztak a faragott isteneknek.

Mint Utah kormányzója, a közigazgatást is kezébe ragadván, semmi sem hiányozhatott hatalmából, s az igazság megtorló keze is az övé volt.

Az Egyesült-Államok kormánya, mely az Angliából Amerikába vándorolt mormonok töme-
gében 1841-ben csak letelepülőket látott, szokott

számító vendégszeretettel fogadta a közel 800 főből álló csapatot, s engedte, hogy Brigham Young „istenii sugallat” és a bibliai patriarehák vezetése mellett (kikkel közvetlen összeköttetésben volt) kalauzolja a karavánt, s telepedjenek le ott, a hol legjobb üres helyet találnak.

A sós-tó környéke azóta a mormonok „ígéret földé” lett és Salt-Lake-City a metropolis, melyben Brigham Young proféta hirdetései mennyei kijelentéseket, és tartá egyre-másra a menyegzőket.

Az internationale törekvési célja.

(Második közlemény.)

A legújabb tudományos politikai írók (Stein, Gneist stb.) csaknem kivétel nélkül megegyeznek azon alaprészben, hogy az emberiség története s az állami életnek fejlődése nem önkényes működések, hanem a társadalom egyes osztályainak különböző hatalmi viszonya szerint történik. Minden társadalmi osztály uralomra vergődésével teljesen átalakítja az alkotmány- és jogfogalmakat, ha szintén azok írott kifejezései: a törvények, folytonosan ugyanazok maradnak is. Az egyes osztályok küzdelme ezen uralomért folytonosan tart s ezen lassu, avagy néha viharos társadalmi forradalmak képezik úgy a nemzetek, mint az egész emberiség életében a legnagyobb forduló pontokat.

Az internationale egy ily társadalmi forradalom, mert törekvése lényegesen abban áll, hogy a néptömeg legszűkebb osztálya is részt vegyen az államkormányzatban s általában a nyilvános életben, a miből eddig csaknem teljesen kizárattott. A francia forradalom kezdetén mondotta Sieyes abbé ama vezetes szavakat: „Mi volt eddig a harmadik rend? Semmi. Mi lesz ezután? Minden.” A szó már azóta is teljesült. A harmadik rend — a polgárság — lépésről-lépésre jogot követel önmagának mindazon körökben, melyeket eddig kizárólag a két első osztály — a papok és nemesek — bitoroltak. Ma a parlamentarismus neve alatt tényleg a bourgeoisie, a polgári osztály képviselője, tartja kezében az államhatalmat; ez osztálynál van a törvényhozási és végrehajtási jog,

a nemesség és papság hova-tovább csak névleges szerepre van utalva. — A társadalom azonban örök fejlődésben van. Az uralomra jutott osztály ellenében a népnek egy más, számára nézve sokkal jelentékenyebb, de jogilag mindaddig elnyomott osztálya állott föl emberi jogai kivívására. A proletárok követelik most, mint hajdan a polgárság, hogy az állam kormányzásában részt vegyenek. A socialistikus mozgalom tehát valóságos demokrata irány és pedig sokkal tágabb értelemben, mint

Brigham Young.

Az Egyesült Államok csak a demoralizáció terjedésével látta át, hogy a mormonokban fekélyt nyert a társadalom.

A köztársasági kormány a Brigham ellen érkezett vádak megvizsgálására egy bizottságot küldött a sós-tó környékére, mely aztán a profétát be is fogta. Brigham azonban megszökött, s e pillanatban nem tudni, hol van.

azt mind ez ideig használták. Adjunk anyagi és szellemi szabadságot a nagy néptömegnek, szabaddítsuk föl a proletárokat, a jelen társadalom ezen fehér rabszolgáit a törvény nyomasztó járma alól — ez a socialismus jelszava.

Az internationale alatt, holott ez tulajdonképpen a socialismus jelenlegi legjelentékenyebb képviselője, rendszeren azt szokták érteni, hogy a gyármunkások sorsán kell javítanunk. E téves fölfogás alapja abban áll, hogy az internationale tényleg leginkább munkásokból áll s hogy a strikek s más, a munkások érdekében tett működések képezték mindeddig annak jelentékenyebb s feltűnőbb irányát. Az internationale azonban nem tárgyal foglalkozik, programja, melyet a jelentékenyebb pontokban lejjebb közölni is akarunk, kiterjed mindenre, a mi a proletárok ügyéhez tartozik, — s e proletár nép nem áll egyedül a munkásokból: a mezői-napszámosok, segédlelkészek, ügyvédgyakornokok, írók egyiránt érzik a tökély nyomasztó hatását, a kisbirtokos és kisiparos, a születésnél fogva társadalomból kiűzött páriák, egy szebb jövőtől várják megszabadulásukat. Azonban a munkás, s különösen a gyári munkások azok, a kiket a tökély uralma legnyomasztóbban sújt, a kik alá vannak vetve a szigorú nemzetgazdasági törvénynek, hogy a konkurrencia hatalma alatt hova-tovább nem szabad emberi-eg élniök, csak tengődniök. A társadalom ezen jelentékeny osztálya képviseli azon tömböt, mely a hatalom birtokosai kezében eszközözze alácsonttatott le, melynek nem önmaguk hibájából, de a társadalom hiányos szerkezete folytán: a dolgok rendes folyamán reménye sem lehet az emelkedésre. A veszélyes helyzet hazánkban még nem emelkedett oly magas fokra, mint az ipar és kereskedelem terén előbbre haladt népeknél, különösen az angoloknál: de már itt is érezhető a baj, s a ki a tudományokkal eléggé ismerős, tudni fogja, hogy jelen viszonyaink között hasztalan minden nem ily forradalmi törekvés, hogy azt megelőzzük, hogy el kell jönnie azon kornak, midőn a még némi önállósággal bíró proletár-osztály is elbukik e rendszer uralma alatt s annak holt eszközöké süllyedend. E kor eljöttével megalakulnak a társadalmi kasztok, megmerevedik az előrehaladás s bekövetkezik azon faj halála, a mely eddig az emberiség történelmében vezérszerepet játszott. Vagy ha nem, vagy ha a proletárok e nagy tömege öntudatra kel s szétűri rabláncait, megkezdődik az irtózatos polgárháború, melynek eredménye milliók vérén, milliók boldogságán vásároltatik meg.*)

E rettenetes szélsőségek között közép helyen áll a socialismus, ama tudomány, mely a társadalmi élet átalakítására nézve tesz kutatásokat s törekszik létesíteni mindazt, a mi ezen szélsőségek meggátolására szükséges. A socialismus megköveteli a proletár nép felszabadítását, kimondja elvül, hogy csak egykor, a demokraciá teljes megvalósulásával lehet megkezdeni az utat, a mely az emberiség boldogságára vezet: de másrésztől tekintetbe veszi a tényleges körülményeket is s módokat ajánl a végett, mint lehetne ezen társadalmi forradalmat vérengzés nélkül létrehozni. A tudatlan vagy elfogult egyes szóvivők tekintélye folytán, vagy a megszokás uralma alatt üldözi e nemes eszmét, minden lehető eszközt megkísért, hogy azt elnyomhassa s nem veszi észre, hogy ez által saját maga alatt vágja a fát, hogy ez uton saját vesztét segíti elő. A történelmet előhaladásában meggátolni sisyphusi mű, hasztalan visszatérnünk a régi jó időkre, az ily kísérlet mindenkor önmagát a kísérlettevőt teszi tönkre.

Minő eszközökkel akarja azonban a socialismus e jótékony hatást elérni? mik lesznek azon első lépések, melyek e nagy társadalmi forradalom útját megegyengetik? kérdik olvasóim s én azzal felelek reá, a mit az internationale mint legelső

követelményeit, következőkben hozott nyilvánosságára:

1. Az általános, egyenlő, direkt és titkos választási jog megállapítása minden 20-ik évüket túlhaladott férfira nézve a parlament, községi, kerületi s bármily más képviselőre. A választott képviselőknek elegendő kárpótlási díj adassék.

2. A nép direkt törvényhozásának (azaz indítványozási és elvetési jogának) behozatala.

3. Kaszt, vagyon, születési és valási különbségek eltörlése.

4. Az állandó katonaság helyére honvédség szervezése.

5. Az egyház és állam, az iskola és egyház teljes szétválasztása.

6. Kötelező iskoláztatás a néptanodákban s ingyen oktatás minden nyilvános tanintézetben.

7. A törvényszékek függetlensége, esküdtzések s szakbírószágok behozatala, nyilvános és szóbeli eljárás, ingyen igazságszolgáltatás létesítése.

8. Töröltessenek el minden sajtó-, egyesületi- és társulási törvények: hozassék be a normal munkanap; korlátozassék a nők és tiltassék el a gyermekek munkája a gyárakban.

9. Töröltessenek el az indirekt adók s állapítsassék meg egyetlen egy direkt progressiv jövedelmi s örökösödési adó.

10. A társulási ügynek s a szabad produktív társulatoknak demokratikai kezességek mellett állambírtóval segélyezése.

E pontok mind gyakorlati követelményeket tartalmaznak, de ezek alapján bizonyosan olyan annyira megfognak változni a körülmények, hogy a jövőben élő nemzedék még azt is természetes szabadelvű intézkedésnek fogja tartani, a mit ma, mint a socialismus merész ábrándjait, mindenki csak gúnymosolyal fogad, pl. az örökösödés korlátozását, a föld tulajdon birtokjoggá alakítását, avagy a nők teljes emancipálását. Lehet, hogy ezen eszmék úgy, a mint azt a socialismus hirdetői jelenleg felfogják, igen is merészek és ábrándosak: jogunk van-e azonban azokat elítélni, mielőtt a fogalmakat nem tisztáztuk, jogunk van-e előre állítani, hogy ezek átalakulása az eszmékben soha sem jut el azon fokra, hogy azt a gyakorlatban érvényesíteni lehetne? Látszólag a tulajdonjog megsértései mindezen követelmények: de nem ilyesmi volt-e a jobbágyosság s a hűbéri rendszer eltörlése? s mégis ki meri vádolni azokat, kik a nép java érdekében, az előrehaladt emberiség nevében, ez elavult intézményeket megtámadni elég józansággal és emberszeretettel bírtak? Igen, az internationale veszedelmes intézmény. Hadat űzen az a palotáknak s a pénzirtokosoknak, de békét és boldogságot ígér a kunyhóknak és a nyomorultaknak. S ha ígéretét csak részben valósítja, ha megteszi az első lépést a sokak ajkán lebegő, de komolyan csak egyedül általok értett testvériség és egyenlőség felé: akkor biztos talajt nyer a szabadság s megszűnnek ama vérengző eszták, melyeket mindeddig fel tudott éleszteni az egyes társadalmi osztályok önző érdeke. A proletárok száma legalább is a művelt európai nép háromnegyedét foglalja magában s ott, hol a bourgeoisie műveltségé elterjedt, e szám folytonosan emelkedik. Egyesek kezében marad-e öröklé az uralom? s ha nem; pártérdeknek nevezzük-e azt, midőn az emberiség hasonlíthatatlan nagyobb része mindennemű ügyeiről, helyzetének gyökeres megváltoztatásáról van szó? Igen, a hatalom birtokosai így nevezik. Ezer s ezer változatban ismétli a megmáshíthatatlan történelem, mint neveztek el önző dynasták a szent jogiért fölkelt népet lázadóknak s pártoskodóknak, mint üldözte az uralkodó egyház eretnekeként az igazság bajnokait, s mily sok mártyr kelt bármely eszmére, míg megvalósulhat. A hatalom birtokosai alkotják a jogot, a hatalomvágy — az ember e legszomorubb jellemvonása — szüli a legtöbb társadalmi bajt s a buta néptömeg nem látja vagy

elfeledi mindezt, mert a hatalom mindenkor varázsfüvenyel veszi magát körül.

A felvilágosodás százada költötte fel a néptömegek öntudatát, hogy képes legyen emberi jogairól eszmélni, s üldözze bár a hatalom ezen eszmét, nevesse ki bár a „józanesszi“ polgárság az ábrándozókat, addig, míg a műveltség és iradalom élni fognak, ezen eszme is fenn fog maradni. S e műveltségnek a könyvnyomtatás feltalálása s s iskolák állítása óta megszűnnie nem lehet, a nép egy részének öntudata folytonosan megnarad s a töredék mindenkor elég erős leend, hogy meghiusítsa a titkos tervek, melyek segélyével igyekszik a hatalmas osztály a nagy néptömeget butaságában visszatartani. S még ennél is jobb, sokkal kedvezőbb a helyzet. Az emberiség hasonlíthatatlan nagyobb része nem képes még ellenállani az erkölcsi magaszatos kívánalmainak; nem az önérdék és roszakarat, de a helyzet hiányos ismerete, s még inkább a gondolatrostély vezette őket oda, hogy a jelennek egyesek akaratától függetlenül kifejtett viszonyait a leghelyesebbnek, legegyszerűbbnek tartják. De e gondolatrostélyt felfogja rázni az újkor apostolainak szava s még inkább az üldözés, mit a roszakarat támaszt: az erkölcsi érzet világos leend s azon pillanatban, midőn az érzet tudattá fejlődik, nem lesz több semmi gát. Nemesek voltak, kik önzéstelenül emeltek szót a rabszolgaság és jobbágyosság ellen, papok voltak, kik leghévesebben védtek a lelkiismeret szabadságát s így lesz egy kor, midőn maga a polgárosztály ragadja kezébe a zászlót, — hogy a proletárokat győzelemre vezérelje.

Nemesek és polgárok voltak valóban mindeddig a nép vezetői. Saint Simontól kezdve Marxig csaknem kivétel nélkül oly egyének álltak e mozgalom élén, kikről a vak roszakarat sem teheti föl, hogy ők egyéni érdekeket hajhásztak, hogy a mozgalomban részvétüknek alapja: anyagi helyzetüknek javítása volt. Saint Simon, Owen, Lassalle jelentékeny vagyont áldoztak eszméiknek. Proudhon, Comte, Marx a szellem őriásai közé tartoztak s mégsem vonakodtak, hogy öröklet ezen erkölcsi cél kivitelezésé szenteljék. A jelenlegi internationale tagjai között is nagy az ily egyének száma, kiket az erkölcsi érzelem vezetett ide, s egészen alaptalan az ellenpárt azon nézete, hogy e társulat vagy csak a buta munkásokból, vagy rajongó kalandorokból áll. Az internationale már eddig több mint négy millió tagot számlál, s ezen nagy számban itt ott előfordult néhány kivételt akarják rendes dologként tekinteni.

Mi haszna azonban mindennek, ha kimondva van, hogy az egész törekvés ábrándos s azt megvalósítani lehetetlen? Hiszen — mondják — a természet maga gátot vont az egyes emberek közé, hiszen a nagy tömeg fölszabadítása csak az által történhetik, hogy a jelen műveltségnek nívauját alácsontyabba tesszük? Igen, a természet ész és erkölcsi tekintetében gátot vont az emberek közé s az elvileg kimondott teljes egyenlőség üres phrasis, mert csak a sírban vagyunk egyenlők. De annál inkább kell törekednünk azon, hogy ama természetellenes előnyök, melyeket emberi jog, emberi viszonyok alkottak gátul ember és ember között, mielőbb megszűnjenek s a jogi egyenlőség tényleg helyre álljon. Miért is félnénk, hogy e lépés hanyatlásunkra vezet? Hanyatlott-e az emberiség, midőn a rabszolgákat, az eddig minden műveltségéből kizárt egyéneket, szabadokká tette? hanyatlott-e a műveltség, midőn megengedettett a teológiában járatlan néptömegnek, hogy az uralkodó vallások járma alól megszabaduljon? Szűnjék meg az önhittség, hogy a haladás csak tőlünk, a középosztály tagjaitól eredhet: az emberi nem minden egyes tagja hivatva van erre s minél több szabadulnak föl, minél több vesz részt a közös munkában, annál dicsőbb lesz az előhaladás. S ha a hatalom birtokosai jogukban tovább is makacsul meg akarnak maradni, el kell veszniök,

*) Ezek után kérdőjelet kell tennünk. Szerk.

el fognak tespedni, mint egykor a királyok, nemesség és papság — mert az emberiség előhaladását nem egy kinszt, hanem az összes vállvetett működése idézheti csak elő. A természet tudomány elmondja nekünk, hogy a hangyafajok között egy csak mások rablásából él s elmondja utána, hogy e faj később képtelen leend a legkisebb munkára is s felhalmozott eledelével mellette éhen kell vesnie, he rabszolgája, egy másik hangya faj, nem éti. A hatalomra jutott társadalmi osztály képe ez az ázsiai zsarnokok és a sybaritáktól le napjaink pénztözséreig. Az ily osztálynak el kell vesnie s szerencsés a nép, ha elbuktuk őt nem ragadja magával sirjába.

A társadalom e szomorú jövője ellenében egy új életfuvalom mutatkozik s nevezzenek bár ábrándozónak, nem félek kimondani, hogy én e fuvlamat az általános népnevelés eszméjén kívül különösen a socialismus tanaiban látom s azokat hirdetni e célból kötelességemnek is tartottam.

György Adár.

Rossel szigetén 1858-ban.

(Az utazások történetéből.)

De Rochas utazó így beszéli el ama történeteket, melyeket azelőtt csak gyermekolvasmányok meséinek tartottunk:

1858. decemberben hét francia hajótört érkezett Új-Caledóniában Port-de-Franceba, kiket a Prince of Denmark angol schooner szedett föl. Ezen szerencsétlenek főnöke, P. . . kapitány megjelent a gyarmat hatósága előtt, hol épen én is alkalmazva valék s ott szóval adta elő történetét, melynek kivonatát ime itt közlöm.

P. . . kapitány Kínából, Hong Kongból ugyanezen év júliusában indult el a három árboeos Saint-Paullal, a fedezeten husz tengerészt és 317 kínai utast vivén magával, kik Ausztráliába, aranybányák művelésére voltak szerződöttve. Utjukban sokáig tartóztatván föl a szélesend s fenyegettetvén a hajózás hosszúra nyulása következtében az éhség által, P. . . kapitány elhatározta letérni a rendes útról s egyenes irányban evezni Sidneybe, célja kikötőjébe; ez út pedig a Salamonszigetek s a Louisiada-szigettenger közt visz el.

Szerencsétlenségre a szélesendet iszonyú vihar követte, mely három napig tartott, s mely harmadnapon a hajót partra vetette? Hol? azt nem lehet tudni, s a jelekből csak annyit láttak, hogy Melanesiába vetődtek, tehát nem vendégszerető földre s e tudat nem igen volt vigasztaló.

A hajó néhány órával éjjel után jutott zátonyra, s midőn felkelt a nap, akkor látták, hogy terjedelmes korál-szirtek szélére dobatott, mely szirtek szalagként kerítettek be egy hegyes, erdős és alkalmasint lakott földet. Szomorú vigasztalás ez ily vidéken, hol az ember szárazra töve lábát, reszket tőle, mikép emberekkel fog találkozni.

A három árboeos csapatokdák a hullámok, eszkábái kitégultak s töréseket szenvedvén a szirten, alá kezdett merülni; el kellett tehát hagyni. Azon mentőesolnakok, miket egy kereskedő hajó magával szokott vinni, elégtelenek lettek volna háromszáznál több ember átszállítására azon rövid idő alatt, mely a hajótörés és hajó teljes elmerülése közt lefolyt. Szerencsére a zátony meglátható volt s a szerencsétlen hajótörtek gázolva érthettek egy kis szigetre a baleset színhelye s a hegyes nagy sziget között. Ez oly menhely volt, melyen darab ideig biztonságban lehetett bevárni, míg a kiküldött csapat majd lakályosabb és lakottabb helyre talál. E föld kutatása annál sürgősebb volt, mert az összes élelmiszer néhány hordó átvázott lisztből s egy-két mázas sós húsból, valamint csekélyke italból állott, édes víz pedig teljesen hiányzott.

P. . . kapitány néhány matróz és kínai kíséretében kikötött a nagy szigeten s itt egy patak

partján, a tenger széléhez közel, a zátonyszigetekkel szemben, mit ezentel a „menedék szigetjének“ fogunk nevezni, tanyahelyet keresett ki.

A nagy szigeten — miként várták, — fekete bőrű, rút, meztelen, vad, azonban eléjente félénk lakosokat találtak. Akadtak kókuszdióra is s rendelkezni kezdtek, hogy az összes hajótörtek átszállíttassanak, midőn hajnalban, váratlanul, lánlzsákkal és bárdokkal fegyverkezett nagy csapat által támadtattak meg. A esata nem tartott sokáig: hajótörteink néhány lekaszaboltattott, mások a „menedék szigetjére“ uszással jutottak, néhány pedig P. . . kapitány vett föl esolnakjába, ki már megkezdé volt a hátrahagyottak átszállítását. Midőn a szerencsétlenek összeszámlálták magukat, észrevették, hogy nyole matróz s bizonyos számú kínai hiányzik. Vajjon mindnyájan elvesztek-e, — avagy egy részük futásban keresett menedéket s ezeket később talán majd föltalálhatni? ezt e pillanatban nem lehetett tudni.

Az elveszettek fölkeresésére indulni nem lehetett azonnal; először is: nem volt esolnak a tömeges átszállításra; másodsor keves volt a fegyver, mintegy öt-hat puská, s néhány esakány, s végre a kínaiak esaknem mindannyia gyávák és demoralizáltak voltak. Elhatározták tehát várni.

E közben a vad emberek, a „menedék szigetjé“ körül kezdték csoportosulni, néhány puskájöves azonban elégséges volt eltávolítani őket. A bajok tetőzéseül nem volt gyutasuk sem, s ezért le kellett puskáikról szedniök a piramisokat s kanóceal sütniök el löfegyverüket. A fegyver kezelésére két ember volt szükséges: egyik a ki előzött, másik a ki elsütötte a kanóceal.

Másnap hajnalban, a nap első sugarainál P. . . kapitány ismét átkelt a esata színhelyére s kutatni kezdé szerencsétlen társait. A esata helye el volt pusztítva, sehol egyetlen élő lény, de még holt tetem sem. Visszahajózva erre ismét a kis szigetre, előadta a kínaiaknak a helyzetről való nézetét s kérdéze őket, vajjon nem volna-e legjobb, ha a megmaradt tizenegy matrózzal esolnakon elindulna fölkeresni a legközelebbi angol-ausztráliai gyarmatot, a honnan aztán hajóval térne vissza az ő megmentésükre.

Ez ajánlatot elfogadták. Meggyeztek abban, hogy a hajóról megmentett élelmiszerek birtokában maradjanak a kínaiak, kik így egy hétnél valamivel tovább táplálkának. A löszerek és puskák is a kínaiaknál maradtak. Az utrakelték nem vihettek magukkal egyebet, néhány szelence comprimált fözeleknél s nagyon esekélyke édes viznél.

P. . . kapitány és társai háromszáz mértföldnél hosszabb utra keltek valamivel nagyobb esolnakon, mint milyenen a Dunán azelőtt a személyeket szokták átszállítani. Tizenkét napig tartott testi s lelki kínok után, mely idő alatt a hajótörtek kiszáradt ingüket esupán tengervízzel nedvesítették, a Flattery fok közelében, Ausztrália partján száraz földre jutottak. Itt felüdtésükre csak némely vad gyümölcsöt s tengeri kagylót találtak, de mit mindennél beesesebbnek tekintettek, élőséges édes vizet.

Több napon át dél felé hajóztak, hogy valami angol gyarmatot találhassanak s minden este szárazra szállottak inni, emi és aludni. A mennyire csak lehetett, mindig azon szigetkék valamelyikén kötöttek ki, melyekkel ezen partvidék el van hintve, egy ízben azonban szomjúságuk diadalmaszkodván a vademberektől való félelmük fölött, a száraz földre eveztek. Ezen demoralizált kis társaságban a fegyelem teljesen fölbomlott s mindenki saját tetszése szerint eselekedett; oda ment, ahol leginkább remélt segélyforrást találni. Midőn este ismét összegyűltek a salupban, egy ember hiányzott; kurjongattak utána, keresték, de nem találták, másnap tehát nélküle indultak tovább. A következő napon egy ember kimerültség következtelen hagymázban halt meg.

1858. okt. 3-dikán, miután több napon át ellen-szelekkel küzdöttek, lemondottak a dél felé való utazásról s észak felé forlultak, hogy a Torrészorosba juthassanak. Ezen Torrészoros, mely Ausztrália északi partjait Új-Guineától választja el, utat nyit a esendes Óceánból az Indiai tengerbe. A szoroson áthaladva első európai kikötő: Timor; ez volt hajótörteink vándorlásának célja; azonban maga Torrészoros is bizonyos gondviselészerü segélyt nyújtott szerencsétleneknek.

Booby szigetén az angol admirális minden nemzet hajótörést szenvedettei számára élelmiszereket s levélszekerényt helyeztet el. Egy magas árboe, melynek hegyén az angol zászló lobog, magára vonja azon hajósok figyelmét, kik ezen vizeken bolyonganak. Az árboe tövében hordó van, melyről e szavak olvashatók: „Posta.“ Ez a levélszekerény; de van még benne tinta, toll, papír is és könyvek s egy zsák azon levelek számára, melyeket irtak. Ugyanezen szekérenben találhatni még: szívert, cukrot, theát, rhumot, dohányt stb. Az árboe tövén levő barlangban élelmiszerek vannak: sózott marha- és sertéshús, kétszersült, rhum, ivóvíz. Az élelmiszerek mellett nagy könyvet láthatni ezen címmel: „A hajótörtek menhelyének regisztruma.“ s tovább: „A világ minden nemzetének tengerészé felhívatik minden fölvilágosítást léteni, a mit a Torrészorosra vonatkozólag lehetnek. A kapitány urak kértnek, hogy a hajótörést szenvedettek menhelyének segélyforrásait tartassák fenn.“

A sziget legalkalmasabb helyén patát- és citromfákat ültettek; közeg üreg egész ruharaktárt képez s ehhez közel édesvízi kutakat ástak.

Visszatérve utasainkra, ezek okt. 5-kén este egy sziget partján vetettek horgonyt, hol meghálni szándékoztak. Másnap híre hamva sem volt salupjoknak! egymásra néznek, vizsgálják a tengert egész a láthatárig. — sehol sines a salup! Kötele el volt vágva. A szerencsétlenek azt hívék, hogy egyedül vannak a szigeten, de keservesen tévedtek. A szárazföld benszüllöttjei, kik halászat végett alkalmasint véletlenül jöttek a szigetre, idegeneket látván érkezni, elrejtöztek, s miután visszavonulhatásuk útját elzárták, ellopván és eldugván hajójukat, elfogták őket s magukkal cipelték. E napon ismét véget vetett a halál egy matróz életének.

Minden rubájuktól megfosztatván, hajótörteink okt. 4-dikeig oly nyomorultan éltek, mint a vad emberek, de sőt nyomorultabbul, mert azok legalább szabadok voltak. Ezen vadak vastag, undok fejűek, gyapjas hajúak, bőrük fekete, tagjaik hosszúak és soványak, hasuk puffadt s apró törzsekben élnek együtt.

Azon törzs, melynek hajósaink foglyai lettek, mintegy 80 tagból állott, kik ágakból készült, falevelekkel fedett gúnyhókban laktak. Ezen ausztrálaink nem igen távoznak messzire a partoktól s halakból, teknőcékből, kagylókból, vad gyümölcsből és gyökerekből élnek és a műveltségnek legesekélyebb fokával sem bírnak. A cukornád is, melynek szárát szeretik rágiésálni, itt vadon tenyész.

A nők nagy befolyást látszóttak közöttük gyakorolni, mi vadak közt rendkívül ritka dolog. Minden hajnalban egy vén asszony ébresztette föl a tábor, mindenkit előszólított nevével fogva s mindenkinek kiosztotta napi teendőjét.

Ezen vadok nem látszóttak igen kegyetleneknek, s habár hajótörteinknek némi rossz bánást is kellett tőlük szenvedniök, s habár egyikük szökni akarván, a kapott verés következtében meghalt, — mégis a Rossel szigeten tapasztalt szerencsétlenség emléke annyira türelmesekké tette őket, hogy szinte örültek az ausztráliaiak vendégszeretetének. S végre épen ezen fogságuk, mely minden reményüket elvenni látszott arra nézve, hogy hazájukat valaha még viszont látják, épen megmentésükre szolgált.

Okt. 11-dikén a partról egy goeletet lehetett

észrevenni ángol lobogóval. A foglyok jeleit észrevették a Mac-Farlane kapitány csakhamar hozzájuk érkezett, a vademberekkel alkudozott megváltásuk fölött, sőt a salopot is fötalálta a Grenville előfoknál. Az ángol hajó nem sietett a megszabadított foglyokat Új-Caledóniába, ezen francia gyarmatra vinni, hanem e helyett előbb teknőcökkel rakodott meg, mely idő alatt a szegény khinaiaknak ott kellett várniok a Rossel szigeten!

Az ángol hajó végre 1858. december 25-kén érkezett Port-de-Franceba, Caledonia ezen kikötőjébe.

(Végo következik.)

A pesti személypályaudvar.

Ami nagymérvű előkészületekről, tervekről s részben megkezdett munkálatokról, melyek Budapest világvárossá emelését célozzák, gyakran szóltunk.

Ha a fővárosnak meglesz mindazon előnye, melyeket a Dunaszabályozás, rakpartok, kikötők és docksok építése nyújt, szüksége leendő vasúti berendezésén is változtatni, s oly indóházról gondoskodni,

hol a szélrózsa minden irányába elágazó vasútak egybetalálkoznak, s honnan mint központról minden kellemetlen megszakítások nélkül eszközölhessék a személy- és áruforgalmat különböző vasúti vanalokra.

A közlekedési miniszterium ez ügyben nyújtott be nov. 24-ikén előterjesztést a törvényhozásnak, egy törvényjavaslattal „a budapesti indóházakat egybekötő vasút létesítése tárgyában“, mely célra 8 millió 920,000 forintnyi összeg megszavazását kéri.

Ugyanez előterjesztésben szól a miniszterium azon megbizásról, melyet egy központi pályaudvar tervezete s költségvetésének bemutatására kapott.

A miniszterium fölötté költségesnek találta egy központi indóház létesítését, mely személy és áruszállítás fölvételére lenne berendezve, s inkább a mellett volt, hogy központi személyi indóházat építsen, melyet hárommillióból létesíthet, míg amaz 5,700,000 forintba kerülne.

Ezért mindennek előtt oda hatott a miniszterium, hogy a cs. k. osztrák államvasutttársaság pályaudvarát ugy alakítsa át, hogy a fokozódó igényeknek ugy személy-, valamint áruforgalom tekintetében megfeleljen, és az összekötő vasút megnyitása után a forgalmi intézkedéseket lehetségessé tegye. A társulat e kivánalomnak készségesen, sőt részben megelőzőleg megfélel, átalakítási tervezeit, melyek több millió forintba kerülnek,

nagyobb részt már betervezté, építkezéseit megkezdé és részben már foganatosítá is.

Második sorban a magyar k államvaspálya (losonci) pesti udvarának megfelelő elrendezéséről kellene gondoskodni, mely már jelen forgalmának sem képes megfelelni. Ugyanezen pályaudvar jelen berendezés mellett az áruforgalom számára sem elégséges.

Hajótörtek Rossel szigetén.

Tekintettel már most arra, hogy e pályának forgalma a ruttkai és szolnoki vonalak megnyitása után kétségkívül még nagyobb mérvben fog szaporodni mint eddig, és tekintettel arra, hogy e pályaudvarnak majdan kölcsönös személy- és áru-fölvételre is kellend szolgálnia, szükségesnek tartja a miniszterium a pályaudvar megfelelő átalakításáról gondoskodni. Legcélszerűbbnek bizonyul

kényelmének megfeleljen. Mint kétség kívül legalkalmasabb s a közönség igényeinek leginkább megfelelő hely a kerepesi ut és a sertséskereskedő-utca közösa csüsa kínálkozott, mely mellett a tervezett nagy körut fog élvezetni.

E helyre a pálya oly magasn volna vezetendö, hogy az utcák alatta áteresztethessenek, mi következőkép az indóházat is emeltesnek föltételezi,

mely körülmény nemcsak hogy a pályaudvar nagyobbitását nehezíti, hanem a legkíméletesebb kiterjedés mellett is aránytalanul drága; tehát a miniszterium egy kevésbbé költséges elhelyezésről gondoskodott. Ily tér a csömöri és kerepesi-ut közötti csüsa, a kerepesi ut végén balra. E helyen a személy-pályaudvar földszint és a vasúti kezelés számára kényelmesebb és célszerűbb berendezéssel építhető, s a miniszterium főleg az állampénztár érdeke által vezéreltetik akkor, midön a háznak az utöbbi terv elfogadását ajánlja.

A személypályaudvar-épület külsőjén minden költséges díszítés mellözendö, az épület szépsége inkább

helyes arányokban és csoportosítás útján keresendö.

Mellékelt képünk e személy-pályaudvar tervrajzát mutatja.

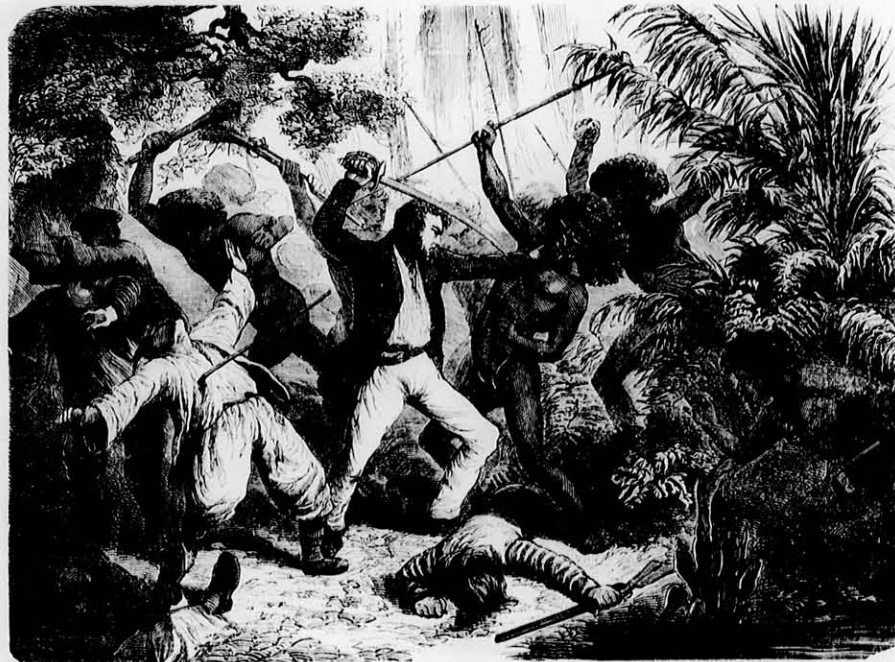
„Kalendár Hystoriesky.“

(Magyar történet s egyéb érdekesb adatok egy XVI. századból való esch könyvböl.)

(Folytatás.)

Julius. (Cervence)

1. é. 1506. La Josa. Ulászló király fia született Budán; hat hét múlva édes anyja gyermekágyban meghalt. Jul. 6; — 1415. Husz János mester, a konstanzi zsinatban nem akart a r v á n visszavonni tanait, mig nem a szentírásból az ellenkezőről meggyözötnék, mint fierteknek elíteltetett, a papi rendtöl megfosztatott, a világi hatalomnak átadatott, s máglyán megégettetett. Jul. 7; — 1541. Délután öt óra felé született Budán Zapolszki János Zsigmond, havaserdélyi vajda és szépesi gróf, némelyek által ugy tartott magyar király fia. Jul. 14; — 1420. Zsigmond király, Prágát ostromló seregének egy részét, Vitkov-hegy os-

A „Saint-Paul“ személyzetét megtámadják a szigetbeliek.

a jelen pályaudvart kizárólagosan teherpályaudvarrá alakítani át, a személyforgalom számára egy külön pályaudvart építeni.

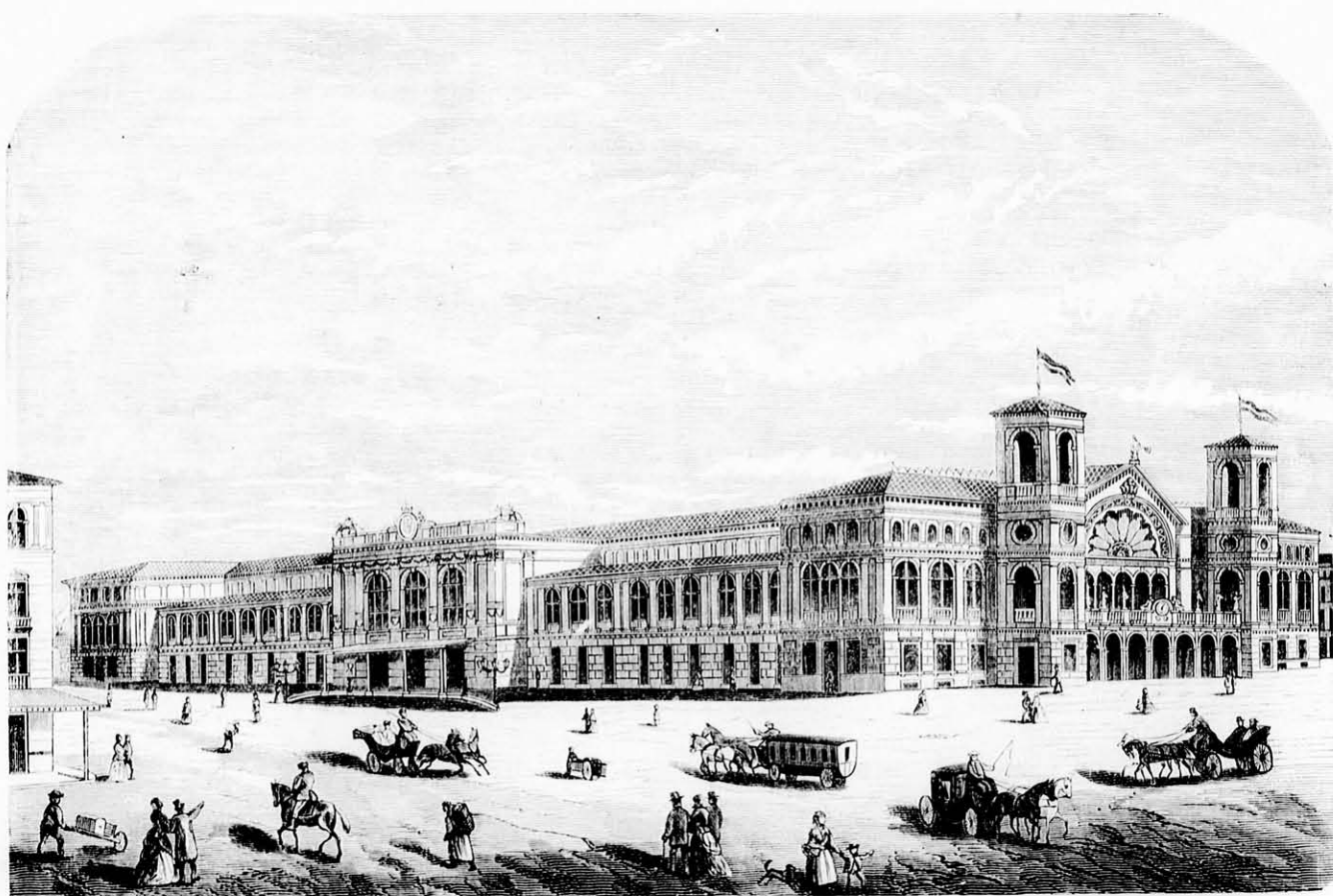
Az ujjonnan építendö személypályaudvart illetöleg első gondja volt a miniszteriumnak egy erre alkalmas oly helynek választása, mely ugy a forgalom, mint az utazó közönség értekei- és

tromára küldi, hol Ziska állott. De Ziska, mig másfelöl a prágaiak is kitörtek, két oldalt támadván meg Zsigmond királyt, megfuttatta. A Vitkov-hegy attöl fogva Ziska- v. kehelyhegynek nevezetik. Jul. 15; — 644. Két horvát fejedelem, Cseh és Lech fivérek, Bohemiába jöttek, és Strip hegy alatt letelepedvén, Cseh, magá-

nak Klen fiáról Klenecs falut alapított. (A csehek, még a napját is tudják országuk kezdetének: mi magyarok, még az évszámát sem tudjuk bizonyosan.) Jul. 17; — 1440. Ulászló lengyel király, Fehérvárott, a sz. István teteméről levett koronával megkoronáztatott, mert Erzsébet, Albert király özvegye, a rendes koronát, sógorának III. Frigyesnek adta. Jul. 19; — 1510. Berlinben 38 zsidót megégettek, mert az ostyából esőföt üttek, és bevallották, hogy két keresztyén gyermeket tüffel, árákkal összeszurkálva megöltek. Julius 23; — 1503. született Budán d. e. hét órákor Ulászló király leánya Erzsébet, ki aztán anyja halála után Annának nevezetett. (Ezt nem tudtuk.) Jul. 29; — 1469. Mátyás király Morvaországban, György király fiát Viktorint elfogván, Budán két évig foglyul tartotta. Jul. 30; — 1419. Prágában, egy sz. István templomból indult processio alkalmánál, a processiót vezető papra valaki a 'városháza ablakából', egy darab téglát dobott. Ez adott jelre, s a támadt zavarban, 13

nővérét Kunhota Bozenát bírta nőül. (Nem úgy, V. István király neje: a kun Erzsébet vala.) Aug. 4; — 1565. Erdőd eszászári várat a török elfoglalta, és itt Lauberperger eszászári kapitányt rabdá tette, ki azután Konstantinápolyból hét törökön kiváltatott. Aug. 6; — 1457. III. Kalixtus pápa e napra rendelte Urszine változása ünnepét, azon győzelem emlékére, melyet előző évben, jul. 22-én, Hunyadi János v. Jankula vajda és Kapisztráni János barát, a maga keresztesével Mahomet szultánon, ki Belgrádot 200,000 emberrel 46 napig ostromolta, kivívott, s a törököt a vár alól elűzte. Azt írják, hogy a vár ostromában egy török, már a vártoronyba kítűzte a lobogót, midőn egy cseh (mi úgy tudjuk Dugonics Titus nem volt cseh), utána ment, derékon ragadta, s magával a mélységbe aláértotta. Aug. 10; — 955. I. Ottó eszászá, közel Augsburghoz, a magyarokat megverte. E csatában elesett Konrád, a eszászá veje, lotharingi herceg. Aug. 11; — 1543. Esztergom várát a török bevette. Aug. 14;

győzelmes harcosa, honának védője, gyarapítója, Habsburg Rudolf eszászártól, ki neki elébb marsala volt, Niderspruck nevű mezőn, kapitányai árulása következtében legyőzetett, és hőiesen harcolva elesett. Rudolf ezután Ausztriát, melyet Ottokár 22 évig birt, a csehektől elvette, és fiának Albertnek adományozta; Ottokár árvájának Vencelnek pedig feleségül egyik leányát Juttát szánta, s míg ez árva fölnövekednék, Otto brandenburgi örgróf gyámságára bízta. Aug. 27; — 1301. III. Vencel Magyar-Fehérvárott magyar királylyá koronáztatott, de a magyarok megfelelőkéven esküjükről, őt elhagyták, és a siciliani király fiát választották királynak. E miatt II. Vencel nagy sereggel Magyarországra jött 1304, s egyéb városok közt Esztergomot elfoglalván, fiát a magyar koronával s kincsekkel együtt Prágába vitte. Ugyane nap 1566. Svenda Lázár, Szepesmegyében (?) 10,000 törököt megvert, és Bebek Györgytől Sobota (?) Gambazor (?) és Palsorat (?) várakat (Szabatka, Pelsöc?) elfoglalta. Aug. 28; —

A pesti új személyszállító pályaudvar.

városi tanácsbeli öletett meg. Azután Ziska János és bizonyos Zábriid bevallották, hogy Vencel királytól szabadságot nyertek a lázadást, úgy mint legjobbnak gondolják, megkezdeni s erre okot keresni, hogy az által szeretelt tanítójuknak, Husznak halálát megboszulhassák. (Ez volt a Csehországot 17, Magyarországot 40 évig dúlt huszita-háboru kezdete.)

Augustus (Serpent) 1. é. — 1095. Szent László magyar király, ki életében sok erényvel és szent tettel tündökölt, meghalt. Aug. 2; — 1058. Judit, Ottó eszászá leánya, Bratislav cseh fejedelem neje, kit saját fia Spitignev az országból kiűzött, fia ellenére, Péter, utóbb elűzött magyar király neje lett, meghalt, és a Zuaím melletti zárdában eltemettetett, majd fejedelmi fia rendeltére első férje mellé Zágrábba helyeztetett. Aug. 3; — 1270. Béla magyar király, kit II. Przemysl cseh király a morvasikon legyőzött, azután vele örök békét kötött, meghalt, és az esztergomi zárdában eltemettetett. Királyi utóda s fia Przemysl

— 1503. Ulászló király Budán nőül vette a francia király XII. Lajos huga leányát, Annát. Aug. 15; — 1527. Ferdinánd király, István (helyesebben: János) ellenkirálytól elvette Esztergom várát. Aug. 17; — 1384. Szörnyű napfogyatkozás. Következő évben, Károly magyar király, Zsigmond anyósa Erzsébet által megöletett, miért az öreg királyné vízbe fojtatott. (E krónikában is, miként minden középkori krónikában, míg Cserai Mihálynál is a napfogyatkozások, üstökösök, komoly események előjeleül vannak feltüntetve.) Aug. 21; — 1521. Szolimán török eszászá meghallván, hogy Lajos magyar király menekült tart Budán Máriával, Károly eszászá hugával, hogy semmi hadtal sem rendelkezik: Belgrádot elfoglalta De miután értésére jutott, hogy a keresztyén fejedelmek, Lajos királynak segítségére jönnek, Konstantinápolyba húzódott. (Belgrád helyett, mert ezt már 1520. febr. 5-én elfoglalta, Pétervárad értendő.) Aug. 26; — 1278. II. Przemysl Ottokár, Csehország jeles s mindeddig

430. Ágoston hippoi püspök, egyházi atya, mielőtt a vandálok, azaz: szerbek és horvátok (?) a várost elfoglalták, meghalt 76 éves korában. (Ezt azon huzamos tévhitért jegyeztük ki, mintha a vandálok, a vendek s horvátokkal egy eredetűek lettek volna, holott germánok valának.) Aug. 29; — 1526. Szolimán török eszászá 200,000 emberrel váratlan Magyarországra tört. Ellene Lajos király csak 24,000 emberrel szállott Mohácsnál táborba; és itt némely magyar urak és püspökök unszolására, be nem várva kik Csehországból (?) és máshonnan nagy számmal segítségére utban voltak, megittközött, de elhagyatván az ő lovasaitól, árulással (?) legyőzetett, 15,000 keresztyén elesett, ő maga a csatából futva, Csele nevű moesárban lova alá esve s magán nem segíthetve, nyomoruan benveszett. Rövid idő múlva hullája ugyanott megtalálván, Fehérvárott eltemettetett. Ezen jó uron minden idő előtt történt; mint némelyek írják, idétlen, bőr nélkül született, melyet orvosi kenés után kapott, két éves korában magyar

három éves korában cseh királyiá koronázta-tott; tíz éves korában, atyja halála után, mindkét királysága székét elfoglalta, 15 éves korában megházasodott, 20 éves és két hónapos korában meghalt.

September (Zary) 2; — 1541. Szolimán török császár, özvegy János királyné és fia gyámjái meghívására Buda alá jött, s onnan Ferdinánd király hadait elűzvé, magának elfoglalta Budát, a királyfinak Erdélyt hagyván. Ugyane nap 1566. Gyula várát Pertaf basa elfoglalta, a várbelicet, szerződés ellenére levágta, Kecseényi várkapitányt Konstantinápolyba küldte, hol a szultán által szegekkel kivért hordóban, egy hegyről aláördítettett, s ezzel a zsarnoktól árulásának jutalmát vette. Szept. 3; — 1566. Szolimán török császár, Sziget ostroma alatt 70 éves korában meghalt. Mehemet basa, a szultán halálát négy napig eltitkolta, miatt a várat ostromolta, míg nem számos övéinek vesztével bevette. Szept. 5; — 1566. Thuri György palotai kapitány, elfogta Arszlán (helyesebben: Mehmet) fehérvári basát, és több török tisztet, kik Miksa császár tábora kikémlésére jöttek. Ezen basát a császár a maga udvarmesterének ajándékozta, kitől a basa magát 50,000 aranyon váltotta ki, noha előbb a maga váltságáért 200,000 aranyat ígért. Szept. 7; — 1562. Miksa nejevel és két fiával, Rudolf és Ernővel Prágába koronázásra érkezett. Kíséretében jött 500 szépen, fényesen öltözött magyar lovas, kik magukkal hat tevéet hoztak, és a vadkert és a vár közti téren szép sátorokban voltak elszállásolva. Ugyane nap 1566. Szigetvár, hosszas nehéz ostrom után tizenegyedik rohamra, bevételre, s itt Zerini Miklós gróf, bátor védelem dacára, egy hidon megöletett. Feje Miksa császárhoz elküldetett. Szept. 8; — 1563. Miksa, Ferdinánd császár fia, atyja és két fivére jelenlétében az esztergomi püspök által Pozsonyban megkoronáztatott. Szept. 9; — 1437. Zsigmond császár Sion hegyen (Prágában) Rohásot és hatvan társát, egy pappal együtt, mert magukat feladni nem akarták, felakasztatta, szándékosan azon fura, mely a Teyn templom födelére volt szánva. Zsigmond az akasztást örömmel szemlélte, de mise után ugyan az nap megbetegedett, több fel sem gyógyult. Szept. 10; — 1456. Hunyady János v. Jankula vajda, Magyarország kormányzója, ki a török ellen sok szerencsés esatát vívott, meghalt. Halála előtt egy üstökös egy hónapig láthatott. Ugyane nap 1467. Mátyás magyar király, Olmützen a pápa legátusa, a boroszlóiak és némely cseh urak által, kik György király ellen lázadtak, megkoronáztatott. Szintén e nap 1526. Szolimán császár, a mohácsi esata után, Budát, Pestet és más magyar városokat elfoglalta, és öt nap mulva mindent elpusztítván, és Buda várát katonákkal megrakván (?) Konstantinápolyba visszatért. Szept. 13; — 1382. I. Lajos magyar király, ki leányát Zsigmond brandenburgi örgróffhoz nőül adta, meghalt. Szept. 14; — 1140. Adléta, Vak Béla magyar király leánya, Szobieszlav hereceg neje, férje halálán bánkódva hét havi házassága után meghalt, s Prága-Visegrádon férje mellé eltemettetett. Szept. 16; — 1526. Lajos király szomorú s keserves halála és Szolimán császárnak Budáról elvonulása után, a magyar rendek Ferdinánd osztrák főherceget, a meghalt király nénjének Annának férjét, választották királyiá (?), míg mások János erdélyi vajdához esatlakoztak, miből nemesek Magyarországra, de az egész kereszténységre nagy szerencsétlenség következett, hogy ezt maig fájdalommal érezzük. Szept. 25; — 1527. Ferdinánd magyar király Tokajnál megverte János erdélyi vajdát, az ellenpárt királyt, ki aztán Lengyelországba Zsigmond királyhoz menekült, honnan Laszki Jeromost Szolimán török császárhoz küldvén, magát ennek védelme alá adta. Szept. 27; — 1270. Szombaton született II. Ottokár Przemysl cseh király és Kunhota Rostislav bolgár (bosnyák) fejedelem leányának, IV.

Béla magyar király unokájának fia. Mindjárt keresztelés után Ottokár haddal indult István magyar király ellen, ki az atyjával 1261-ben kötött szerződést meg nem tartotta, és Ausztriában s Morvában sok kárt tett. Ottokár Istvánt, a Rábcánál megverte, Pozsonyt s más városokat bevette s nagy martalékkal tért vissza Prágába.

(Vége következik.)

Höke Lajos.

A Kossuth-Lovasi üldöztetés történetéhez.

(Lovasi László atyjának kérelmelevele a királyi táblához.)

(Folytatás.)

És mégis t. kir. tábla, e rettenetes vádnál mely tisztelettel s minden sértési szándéktól távol mondom azt, de ki kell mondanom, mert ki szóljon a védelem nélküli fogolyért, ha én, az atya, hallgatnék: e rettenetes vádnál minden lépés, a mi közbejött, újabb meg újabb sérelem!

Az elfogatás törvénytelen törtévé, a letartóztatás katonai fogságban történik törvénytelenül, s a vádlott büntetést szenved, holott csak letartóztatnia lehetne. — Hónapok után elküvetkezett a perbe idézés ideje, s a vádló királyi fiskus hónapig tartó előkészületek után a rabláneokból idézést csak 15 (?) napra szorítva, föllép a folség-sértésnek legáltalánosabb határozatlan vádjával, de neki — mint mondá — még ezért is köszönettel tartozunk, mert legalább a vádlottak ügye a rendes törvényszéktől el nem vonatott, s hazai törvényszék elébe vitetett, melytől szigorú igazságot várhatunk, de oltalmat is az ártatlannak. — E mellett a kir. fiskus vádlevelé törvénytelen, mert benne a feladó megnevezése nincs, holott az 1741. évi 26. cikk ezt nyilván parancsolja. — Tovább a pörbeidőzéstnek védlőül kellett volna gondoskodnia, de a kit említ, midőn egy kir. ügyvéd irtól e végre felszólítottak, annak válaszhatása előre megtagadtatott. Eljött a pör felvételre kitűzött nap s a felvételnek — mert kifogás nélkül minden perről azt rendelik törvényeink — nyílt ajtóknál kell vala kikiáltatni — de itt nem csak hogy zárt ajtóknál ment végbe, de még a kir. tábla hites jegyzőinek kiállításával, kik esküvel köteleztettek, hogy a törvényszék titkait fel nem fedezik. Így történt a pör felvétele s még szokatlanabban történt az, mert a vádlottak a tek. bíróság elébe nem állították, hogy a t. bíróságnak választmányja ment hozzájuk a tömlőbe, holott a t. kir. tábla mint első bíróság előtt indított minden perekben csak az összes ítélőszék tehet bármely törvényes következtetési lépéseket. — Ekkor azonban fiam Lovasi László, valamint testvéremnek fia Lovasi Ferenc is, ki fiammal minden tekintetben annyira egyenlő állapotban születik, hogy jelen alázasos folyamodásomnak minden szavaít atyjának megbízásánál fogva is ő reá hasonlókép kiterjesztem, ügyvédöknek Perger János hites ügyész urat választották, kitől azonban mielőtt a védelemhez hozzá foghatna, törvényeinkben ismeretlen titoktartási eskü kívántatott s minthogy ezt általam, mind atya által tökéletesen helyeslél, sőt fiam egyenesen akarhatja szerint meg is kívánt, kötelessége szerint le nem tette, s magát a szabad védelemnek szabados eszközeiből kirekesztetni vonakodott; ámbár három hetek multak el, hogy a pör felvételre, három heti fogságért nincs hatalom a földön, mely pótlékot képes volna nyújtani, még nemesek hogy a védelemhez hozzá nem foghatott, de még csak védenecéhez sem becsátatott; ámbár törvényesen vallott ügyvédük, s mint ilyen, tisztet meg is kezdte, midőn a megjelenést beigtatta, s ez az előadó ítélőmester ur által el is fogadtatott. Ez alatt azonban ügyvéd ügyvéd után szólították föl, hogy a titoktartási eskü letételével a védelmet vállalja föl, holott sem fiam, sem Lovasi Ferenc új ügyvédvállásra senkit meg nem bíztak, s helyettük

ügyvédet vallani senkinek hatalmában nincs; s végre meg így védelem nélkül szenvedik a fogságot, az a vádló királyi fiskus részére hiteles tanúsítások történnek, de nem a tek. bíróság előtt, mint ezt az autentika vallomásokra nézve törvényeink parancsolják, hanem négy-öt tagból álló, de a t. kir. táblát semmi esetre törvényesen nem képezhető küldöttség előtt katonalaktanyában, a katonai portékák szobájában, s annál fogva fegyverektől körülvértetve.

És im ezek a sérelemek t. kir. tábla! ezek a törvénykezési rendszernek és szabad védelemnek sérelmei, melyekre nézve fiam és unokaöcsém nevében ünnepélyesen ellentmondani s a tek. királyi tábla előtt igazságos orvoslásért, oltalomért esedezni annyival inkább kötelességemnek ismerem, mivel a foglyokat néma falak környezik, védelmezőjük pedig védelemhez nyulni nem engedtetik.

Tekintetes királyi főtörvényszék! én azt gondolom, hogy mi magyarok törvény alatt élünk s hogy a törvény mindnyájunk fölött áll! Elmultak a boldogtalan idők, melyekben anyai vér ömölt, anyai gyász borult szegény hazánkra a miatt, hogy magyar polgárok élete, vagyona s becsülete fölött külföldi személyek, gyakran külföldön idegen törvény és idegen szokás, s alkotmányos magyartól idegen önkény szerint ítéltek. — Az 1791-iki 5—6 cikk azt rendelí: ut im posserum erimen laesae Mattis et notae infidelitatis ab ordinariis regni judiciis non avocetur, sed per Tabulam Regiam salva legalia appellata iudicetur. — És midőn ekként az említett vádakra nézve is hazánk főtörvényszékének, a törvények eme fonséges helyzetű végrehajtójának hatalma alá tétettünk, lehetetlen hinnünk, hogy életünk, vagyonunk, becsületünk és gyermekeink élete, vagyona, becsülete továbbá is idegen törvények, idegen szokások, idegen rendszer, vagy egyoldalú kormányparancsok szerint fog ítéletni. Törvényeink megszabják a törvénykezés rendét minden perekre általánosán; a mely eseteket az alól kivenni akartak, azokat gondosan kijelölik, de az 1791-iki 56-ik cikk a folségi sértési perekre nézve az egy letartóztatás engedelmén kívül semmi kivételt nem teszen, azokat tehát a rendes törvényszék élbe utasítván, a rendes törvénykezés útjára is igazította.

Vagy talán a kir. fiskus bir különös kiváltsággal? Igen is, vannak kiváltságai, de azokat törvényeink gondosan előszámálták, azokon kívül mindenben a közönséges törvény alatt áll s jussai a többi nemesek jussaival tökéletesen egyenlők. És hol van? — bátran merem kérdeni — hol van a törvény, mely megengedé, hogy az ő általa indított perekben a törvénykezésnek bevett rendszeré elmozdították, hogy az általa vádlott felek a szabad nyilvános védelemről megfosztassanak? Erről törvény nincs, van ellenben számtalan, mely a kir. fiskust a törvények megtartására kötelezi, és él még az 1638-iki 28-ik cikkely is, mely azt rendelí: Ne sua Mattis alio extraordinario jure, quam Fisco per antelatos competente utatur. Ebben az 1791-iki 56-ik t. cikk különbséget nem tén, sőt az 1805-iki §. cikk 6-ik §. előre becsátván; ut in casu iudicium in ordinaria juris via recipiant, a királyi justa folség-sértésről vádlottnak elfogatására is csak a törvények értelmében tartja fenn.

De midőn ezeket a királyi ügyek igazgatója előtt panaszosan említeném, válaszul azt vettem: hogy van a mult század utolsó tizedéből egy királyi rendelet, mely azt parancsolja, hogy a folség-sértési perekre nézve azon különös törvénykezési mód legyen követve, s a védő ügyvédek titoktartási esküre köteleztessenek, zárt ajtóknál dolgozni, tartozzanak, s az irományokat ki ne vihessék, másokkal ne közölhessék, mások tanácsával ne élhessenek.

(Vége következik.)

A nap.

— Természettudományi közlemény. —
(Folytatás.)

Ha a napot távesővel vizsgáljuk, — mely a szem védelmére színes üveget teszünk, mivel a nap sugarainak koncentrációja a szemet ronthatja, s Galilei meg is vakult e miatt, — több kisebb-nagyobb rendetlen alakú fekete foltot veszünk észre fölületén, melyek alakjukat s helyzetüket (mint már mondtuk) többnyire változtatják, kezdetben növekednek, különböző alakokat öltenek, egymásra törnek, megint szétfutnak, kisebbednek, s végül eltűnnek. Észre vehetni továbbá azt is, hogy fekete központjuk van, egyik felől világosabbak, az ellenkező oldalon homályos karimával bírnak, s ezen felül tiszta fényesség övezi; leginkább hosszadalt alakúak, a nap baloldalán, vagy keleti szélén állanak elő, s onnan lassan-lassan nyugat felé húzódnak, hol egészen eltűnnek, míg több hét múlva megint előállanak. Minél közelebb érnek a nap középhez, annál szélesebbek, a halvány karimát a fényesebb rész foglalja el, míg ha távoznak attól, az ellenkező jelenségeket tapasztalhatni. Mindig egyenlő sebességgel utaznak, és ebből következtetve nem lehetnek a mi felhőnkhez hasonló tárgyak, melyek a szelektív különböző irányokban hajthatnak különböző sebességgel, hanem a nap testéhez tartoznak, miből a napnak saját tengelye körül való forgását ismerjük meg. De nem is lehetnek a napot köröző satelittek, mint a Jupiter vagy a Föld holdjai, mert akkor előtűnésük alkalmával is ugyanakora nagyságúknak látszanának. E foltok néme-lyike igen nagy.

Mayer Tobiás 1758. márc. 15-én egy olyan foltot fedezett föl, melynek tetsző átmérője a nap átmérőjének huszad részét teszi, s valódi átmérője 2000 német mfd, ötször nagyobb a föld átmérőjénél. Az öreg Herschel 1779. egy puszta szemmel is észlelhető foltot fedezett föl, mely több egymás mellett állott, s átmérője 270 másodpernyi, valódi átmérője pedig 27,000 mérföld, s körülbelül 15-ször akkora, mint a föld igazi átmérője, s területé 750 millió négyszög mfd. Ha egy ilyen nagy folt három hét alatt eltűnik, naponként 1400, óránként 58, s percnként egy német mfdet kell utaznia központjának, mely gyorsaság leg-főbbesedhet viharaink gyorsaságát is nyolcszor felülmúlja. Még nagyobb foltokat is láttak, leg-alább így beszél Albufaradge egyik könyvében. Az 535. évben a nap világa 14 napon át elsötétült, s a 626. esztendőben a nap egyik fele sokáig feketének látszott.

De hát mik ezek a foltok? A csillagászok véleményei e kérdésre nézve nagyon eltértek egymástól. Némely csillagászok e foltok származását a napban levő vulkánok kitéréséből magyarázták. Mások (mint Scheiner is) a nap sötét mellékhatá-
góinak tartották, melyek attól nagyon csekély távolságra utaznak, s innét különböző nevetek adtak nekik. Scheiner a napfoltokat satelitteknek tartva, szintén különböző neveket ruházta fel. Utána Tarde: Lunas Borbonicas-nak nevezte, Maupertuis pedig Sidera Austriaca-nak, mivel Scheiner, ki felfedezte, osztrák jezsuita volt. Maupertuis felhőknek tartotta, melyek a nap atmosphaerájában usznak, de ez a fentebb említett okoknál fogva nem valószínű. Mások azon véleményben voltak, hogy a napot környező fénytenger apályai és dagályai következtében állanak elő. Lalande pedig e foltokat hegyhatáknak tartotta, melyek a környező fénytengerből kiér-
nek s a széleiken levő szürköségeket ezen hegy hátoktól származó árnyékoknak. De ezen utóbbi véleményt megcáfolja az, hogy ha árnyékok volnának, lassankint kellene megvilágosodni széleiben, míg a valóban a szürke foltokat, vagy széleket a teljes fény követi.

Az öreg Herschel e jelenségeket hármass gómb által magyarázza meg. Szerinte a legfelső fénygómbon alól van egy második gómb is, mely

magában nem világító, a felső gömbről rácsott sugaraktól nyeri világosságát s ezen második gömb alatt van a napnak tőkéletesen sötét teste. A nap foltjai úgy származnak, hogy a vulkáni kitérés által a felső rétegek megszakadozva egy helybe tornyosul, s így származnak a napfoltok közelében a napfáklyák. A foltok szemközti oldalán a második gömb elfedtetik a felső fényréteg által s így ránk nézve láthatatlanná lesz. Az ellenkező oldalon mindenik réteg kivétel, s a mint elfordulnak a foltok, úgy tűnik el a második ködréteg, és így látszik közvetlenül a nap fekete teste mellett a fénytenger. A fénytengernek bizonyos távolságra való tartására alul rajta létezik még egy ruganyos anyagu burok, s ezen át hat a világosság a felhőneműre. Az eddigi teoriák mellett az újabb természettudomány még nem jutott határozott megállapodásra, mivel a nap az égi testek között a legkevésbé vizsgálható.

(Vége következik.)

Vegyes közlemények.

(I. J.) **Történeti naptár. Decemb. 11.** Andorai szül. Fieschi Katalin olasz költőnő, meghalt, 1510. — V. Stuart Jakab skót király meghalt, 1542. — Kazimery Ferenc nagy írónk és költőnk elfogott, 1794. — Nagy Mihály dunántúli hely. superintendens, szül. Rétalapon, (Győr.) 1788. — Szabó Károly jeles történésznk, szül. Koris-Tarcsán, (Békes m.) 1824. — Az 1867-iki pesti országgyűlés megnyitottát Budán, 1865.

Dec. 15. Adalbert olasz király trónra lépett, 950. — Anna, H. Mátyás magyar király neje, meghalt, 1618. — Dessau hg. porosz tábornok a szászokat a Kesselsdorf melletti véres esztendő legyőzte, 1745. — D' Aenna Nanius bírók és főinquisitor, megh. 1750. — Verseghy Ferenc, magyar író és költő, meghalt, 1822. — Albert, Viktória angol királynő férje, meghalt, 1861.

Dec. 16. I. Ferdinánd magyar királyt választott Pozsonyban, 1526. — A linci béke megkötött III. Ferdinánd magyar király és I. Rákóczy György erdélyi fejedelem közt, 1645. — I. Lipót, belga király, szül. 1790. — Dr. Tormássy Lajos orvos-író, szül. Kis-Kun-Halason, 1784. — Pál orosz cár Porosz-, Svéd- és Dán-országgal fejedelmi szövetségi szövetséget kötött, 1809. — Tisza Kálmán kitűnő szónok és a magyar orsz. ellenzék egyik vezére, szül. Geszten, 1830. — Országgyűlés hirdettet Pozsonyban, 1832.

Dec. 17. Martinuzzi (Újseleki) Fráter György bírók, Ferrari, Castaldo, Palavicini, Campeggio s többek által meggyilkoltatott alvinci kustelyában, 1551. — Beethoven Lajos a legkitűnőbb zeneszerző egyike, szül. Bonnban, 1770. — I. Sándor (Pawlovits) orosz cár, szül. 1777.

Dec. 18. Törzsszög rendel Domborn Szapolyai János királynak hódoltak, 1526. — Herder János Gottfried jeles német költő és műfordító, megh. Weimarban, 1803.

Dec. 19. A félkör magyar nemes serog foszlattatott, 1797. — Riemer Frigyes Vilmos, német író, megh. Weimarban, 1845.

Dec. 20. Stenbock, svéd tábornok, XII. Károly svéd királynak Törökországban léte alatt Gadebuschnál a huszszorta nagyobb dán sereget tönkre tette, 1712. — Bühl, híres szász miniszter Ausztria szövetségese lett, 1743. — Abel Clarke angol orvosi és természettudós, megh. Indiában, 1826. — A pozsonyi országgyűlés bezárt, 1830.

(I. J.) **Indiai bucsujáró hely.** — Azon hírneves indiai bucsujáró hely, hová az indiák oly számosan, ezenként zarándokolnak: a *Dasgnaud*-bálysúi temploma, mely egészen a zarándokok és búcsujárók számára áll fenn, s hogy nagyságáról némi fogalmat szerezzünk magunknak, csak azt említhetjük meg róla, miszerint egyedül ezen templomnál 641 pap és segéd van, kik a bálvány tisztelgetésére a legkülönösebb ünnepélyességeket és ceremóniákat teljesítik. Van a bálványoknak 20 főfelügyelője; hozzá 49 szolgál, kik csupán a bálvány öltöztetésére s illatos szerekkel való bekenésére vannak rendelve; 3 testő is tartozik e csapatba, kik a bálvány képét kifestik; s a mi fő, mint nálunk is, a gyomor számára 300 szakács működik e bálvány körül, kik a bálvány-isten és *udava* részére készítik a folsóség ételket s italokat: végre van egy pap, ki a nagy templomjátjánál, míg az isten alszik, "hűségese őrt áll s az ajtót bepe-
esetli; ezenkívül egyéb szolgálk stb. — No, ily nagy ceremóniát még nálunk sem csinálnak.

(A rózsabor.) A „rózsabor“ a brémai pincében tartják, mely Németországban a legelsőbb és az ottani városból alól van. E pince egy osztályát rózsának nevezik egy bronz disztivegyről, mely rózsákat ábrá-

zol. Ebben áll a már 200 évesnél régebb rózsabor. 1624-ben tettek ide le 6 öreg hordó jánoshegyit és ugyanannyi hochheimit. Egy szomszéd pincében épen ilyen bor van, csak hogy néhány évvel későbbi. Itt 12 nagy hordó áll, mely a 12 apostol nevét viseli és a Judás nevű — e névhez tapadt szeny dacrára — a legkitűnőbb. A többi pince osztályban már későbbi borok találhatók. Mielőtt a rózsából egy íveg bort leestapolnak, azonnal a 12 apostolból töltik meg újra, ezt ismét a korra legközelebb első hordóbból és így tovább, úgy hogy a rózsá hordó mint a Danaidáké — soha ki nem fogy. Egy 1020 palackot magában foglaló ily hordó bor 1624-ben 500 tallért ért. — Ha a pince főntartásának, a főltőlének költségeit, a kamatokat s ezek kamatait ide számítjuk, ma már egyetlen egy palack bor mintegy 2,700,000 tallér értékét képviseli és így egy pohár, ennek nyolcadrésze 540,000 tallér, vagy ha fölveszszük, hogy egy pohárban 1000 csepp van, egy csepp 540 tallért ér. A brémai polgár egy palacknyit követelhetett, ha európai nevezettségű vendége volt. A város Göthének egy kis palackot küldött nehánször születése napján. A francia foglalás idejében a francia tábornokok e drága borból sokat megittak, úgy hogy a brémai polgárok nagyobb adót fizettek Franciaországnak, mint összesen Németország minden városa. Így talán a németek ennek árát akarták a franciákon megvenni, midőn annyira sarcolták az országot s hozzá még oly roppant kárpótlást követeltek.

(Vérkeringés.) Azon utat, melyet a vér a szív-től keresztül a tüdőn, ismét vissza a szívig tesz, nevez-
zük kis keringésnek, — a másikat pedig, melyet a szív-től a nagy és minden kis ütérárgazon keresztül a véretek ágába és azokból a nagy ürült véreken a szívhez vissza megfut, nagy keringésnek. Egy megállapodott idejű embernek minden érlükletése négy lat vért visz a tüdőbe és így minden perc alatt 9 font 12 lat vér megy oda, egy óra alatt pedig 18,000 lat, azaz egy embernek egész vérmenyisége — 28 fontot vévén föl — egy óra alatt 20-szor, 24 óra alatt pedig 482-szer megy keresztül a szíven. Az újszülött gyermeknél egy perc alatt körülbelül 140-szer lüktet az ütér, esztendőnél valami 120-szor, két három esztendőnél mintegy 100-szor, később az ifjúkorig 90-95-ször, a férfúnál átlag 70-szer. Nagy befolyással van különben reá a többek között — az evés s ivás, testi mozgás, lelki fölföldülés, s természet, nem stb. mellőzésekével — a hely magassága. A pyrami-
desnek egyikének a Maladettának teteje valami 1740 bécsi ölrel van magasabban a tenger színénél. A kísér-
lettevő Vauguelin annak tetején — miután egy óráig jól kipihente magát — azt tapasztalta, hogy míg a völgyben egy perc alatt 70 érlüklet számlált, ott már 103-at. — Az állatoknál szintén különbözik a vérkeringés és az abból származó érlüklet. A gémmel egy perc alatt 200, a kakas- és disznónál 140, a galambnál 136, a tengeri nyulnál 120, a kecskénél 110, a macskánál 100, a majomnál 90, a kutyanál 90—100, a kecskénél 72—76, a békánál 68, a kósnál 70—79, a lónál 32—38, a szamárnál 45—54, az ökör- és tehénél 35—42.

(A vízi világítók.) Norvégia nyugati partjainak hosszban tudvalevőleg sűrű sziget-láncolat húzódik el. E szigetek legnagyobbika Sartve, mintegy 3 mérföld hosszú. Egy nagy tó van e szigeten, mely „Kurelen“-nek hívatik. E víz partjai egészen lakatlanok s azokoa, egymástól távol, csak két ház van. A tó némely helyen oly mély, hogy feleként nem lehetni, mely néphit sok más norvég partvidéket is el. Hanem ezen víznek ez nem egyetlen nevezetessége. Thile azt beszéli, hogy hosszú évek során különböző és határozatlan időkhöz egy szörnyet pillantottak meg, mely domború hátát a sötét és magános tó tükre fölé emeli s úgy marad ott, mint valami sima sziget. Heves fölmerülése hatalmas hullámokat csap a partokhoz, aztán minden lecsöndesedik s csak a szörny kirovonalai körül látszik valami esüdes remegés, mint midőn a látó Medusa uszik. Többször megkísérelték már várakozni ezen leviathán érkezésére. Természettudárok és kíváncsiak több napon át időztek a tó partján, de a mesés teremtmény nem tartja magát a naptárhoz és sokszor évekig sem jelenik meg. Egykor két férfi kis eszokukba evett a tavon keresztül, épen akkor, midőn a sima sziget fölmerült a víz színére, s mivel e férfiak az állathoz hátul fordulva eveztek volt, csaknem lapátjukkal érintették őt. Ijedtség által meglepetve, teljes erőből siettek most a part felé. Innen azután láthatták a nehéz tömeget, mely ismét alá merült a mélységbe. A szörnynek sohasem látták más részét, mint domború hátát. Mit tartanak ezen jelenségről? Ezen teremtményhez képest a tengeri kígyók és krakenek semmik, mert ezek lakása a világ-tenger; hanem ezen sziget leviathánja börtömben esüdel, mely körül sűrű szirtláncolat örködi. Ezen elbeszélés igen élénkben emlékeztet egy márkai mondásra, csak hogy a szörnynek ebben már határozott alakja van s az nem más, mint roppantul nagy — rák.

Hirek.

— (Jókainé asszony) nov. 27-én lépett föl először a nemzeti színházban „Coriolán”-ban mint Volunna. A színpadtól visszavonult kitűnő művésznő fogadtatása ünnepélyes volt. Perecek tartó tapsvihár üdvözölte a deszkákon, melyek neki annyi koszorút termettek. Jókainé meghatottan fogadta e riadó üdvözlést, s a nemzeti-szalagok koszorút, melyet kapott, ajkaihoz emelte. A taps, kihívás minden jelenet után megújult. Másodszor hétfőn lépett a „Bánk bán”-ban mint Gertrud királyné.

— (Az Eötvös szobor ügye.) Pest városra Eötvös szobrára ötezer forintot ajánlván s az akadémiát az eszme kivételére még a mult tavasszal felszólítván, az emléktárgyi bizottság az akadémiánál megalkult. Elnöke Lónyay Menyhért, jegyzője Arany László. A tagok mind kitűnőségek. A gyűjtő-íveket közelébb hoesztjük ki a magyar földhitelezést helyégyével, miután az adományokat ez az intézet fogja kezelni.

— (A színházi botrány folytatán) a belügyminiszter feleletre hívta őt B. Oreyz intendáns, s a hivatalos értesítés szerint: az intendáns több mehetség hívván föl, ezáltal a miniszter rosztalásában részesült. Mik voltak mehetségei, az kulissza-titok, a rosztalást pedig Oreyz zsebre dugván, a sajtó által is tönkre tett tekintélyét továbbra is a nemzeti színház ügyeinek vezetésére álldoza. Ennek folytán Roményi Ede kilépett a zene-karból. Oreyz pedig napok óta nem mutatta magát a színházban, hol több ízben kísérletek történtek lepszegésére, ha az intendánsi páholyban megjelenik. Egy hét mulva aztán Thaisz városi főkapitány kíséretében ült be páholyába.

— (Sajnos ur.) ki hosszas ideig tartózkodott hazánkban, s beszédi is nyelvinket és ismeri viszonyainkat, következő című, ránk vonatkozó munkát végzett be: „Histoire des Hongrois et de leur literature politique 1790—1815”.

— (Földrendés.) Holdmező-Vásárhelyt e hó első napján gyöngye földrendés éretek.

— (A székesfehérvári „Vörösmarty kör”) nov. 30-án érdekes felolvasásokkal ünnepelte meg Vörösmarty évforduló napját. Ugyanez este a pesti nemzeti színházban „Julius Caesart” adták elő a nagy költő fordítása szerint.

— (A Jüdvös szépitésének terveiről) hirdetet pályázatban már itél a kormány által kiküldött jury. A 20,000 frankból álló első jutalmat a „Veritas” jelgőjű pályázati tervet szerzőjének, Lechner Lajos pesti építésznek ítélték oda. A második jutalmat Feszli és társai „Metropolis” jelgőjű, a harmadikat pedig az „Ich dien” jelgővel ellátotttér Klein A. F. és Fraser Sándor (Londonból) kapták meg.

— (A sváryi cukorgyár,) mely a legnagyobb az országban, szombaton nagy részben elhamvadt.

— (Toldy Ferenc) a pesti izraelita tanítóegylet dísztagul választotta.

— (Bessenyei György hátrahagyott irományairól) azt mondták, hogy az Debrecenben a Jósinezy-ház padlásán hever. Erre az akadémia Imre Sándor debreceni tanárt bizta meg a kutatással, ki most tudatja, hogy új kéziratot nem talált. Ott volt mindössze a „Toldalak Magyarország polgári állásáról” című ismert dolgozat egy eszoka példánya, Tarimenes egy levélnyi töredéke és „az ember szaporodásáról és fajáról” című egy ivnyi irat, melyről azonban nem tudni bizonyosan, kinek kézírata. Annival számosak az oklevelek, melyek közül ötvenegyet, mint közérlekket, említett tanár megszámolt és összegyűjtött. A bárónó a talált kéziratokat és örleveleket a magy. tud. akadémiának engedte át.

— (Apolló cím alatt) megjelent a mutavány szám a Fellegi Viktor által szerkesztett zenemű folyóirattól, zongorázók s énekesek számára. Megjelenik minden hó 1-ső és 15-ik napján. Jelen vállalat, nem zenei lap, de zongora és olykor más hangszerekre szerzett zeneművek időszerű gyűjteménye, s minthogy így igen olcsón lehet zeneművekhez jutni, valószínűleg nagy elterjedtsége is lesz. Előfizetési ára egész évre 5 frt, féldévre 2 frt 50 kr, negyedévre 1 frt 25 kr; egyes szám ára 50 kr. Ez összegnek a szerkesztőhöz Budára, iskola utca 101. szám alá küldendők. A vállalat újév-től indul meg. A mutaványszám tartalma: „Magyar ábránd” Ábrányi K. műdala fölött Sipos Antaltól; „Egyveleg” Flotow „Árny” című operájából, Petényi Oktávtól; „Gondolat” Scyler Károlytól; „Fanni polka” Szantner Zsigától. „Dal” Langer Viktortól; végre „Dal” négy férfi hangra Zsák Vilmostól. Mutaványszámot és programot kívánatra bárkinek küld a szerkesztő.

— (Népszínműi pályázat.) A nemzeti színház igazgatója 100 arany pályadíjt tűz ki egy a mult, vagy közelmúlt, vagy a jelen magyar életből merített eredeti népszínműre. A nyertes mű a pályadíjon kívül a nem-

zeti színháznál szokásos jövedelmi harmadokban és százalékokban is részesül; de előadási joga Buda-Pesten kizárólag a nemzeti színházé. A pályadíj a többi közt aránylag legjobb műnek 1872. évi október 1-én megosztatlanul kiadatik; kivéve, ha a pályaművek közül egy, sem találtatnék előadásra méltónak. A pályadíjat egy a nemzeti színház igazgatója által írőkől és színészekből alakítandó bizottság fogja az igazgató elnökele alatt oda itélni. A pályaművek tisztán, idegen kézzel leírva, lapozva és bekötve, a szerző nevét rejtő jelgésű levéllel, 1872 évi augusztus 16-ig bezárólag, alulírt titkárhoz küldendők be; azontul érkező darabok nem pályázhatnak. A népszínműhöz szükséges zenét az igazgatótól bizottság készíteti. A pályanyertes mű kinyomatási joga az igazgatóságot illeti, és a szerzőt abból illető tiszteletdíjt, a kiadóval kötött szerződés határozza meg. Pesten 1871. nov. 29-én, Csepregi Lajos titkár.

— (Jogi irodalmunkban hézagot pótló) munkát fejezett be gr. Lázár Kálmán. Címe: „A hablíntetésről,” melyhez az adatokat még képviselő korában gyűjtötte.

— (A commune martyrai.) A francia köztársasági kormány m. hó 28-án agyonlovette a fiatal Rosselt, ki a commune alatt hadigérv volt, továbbá Ferrét és Bourgeois. Most már a commune-nek martyrokat is adott a köztársaság.

— (A népszerű előadások Pozsonyban) nagy részvétnék örövendenek. E felolvasások a tudomány minden ágát érintik, s Vukotvics tanár hetenkint háromszor a magyar irodalomból is tart előadást.

— (Halálhírek.) Kádás László, a premontréi rend jászói konventjének perjele, m. hó 21-én este szélhűdés következtében elhunyt. Vásárhelyi Dező, Arad megye volt főjegyzője s az aradi takarékpénztár egyik igazgatója, nov. 27-én 32 éves korában meghalt.

A Kisfaludy-Társaság, nov. 29-én tartotta legutóbbi havi ülését. Greguss Ágost titkár felhívá a társulatot, készenlet el ama díszítába tervezetét és szövegét, melyely Budapest városra Toldy születésnapját fogja megjelölni, majd Ráth Mór nemes ajánlatát jelenté be, ki kétezer frt értékű nagybesszi könyvet adott a társulat rendelkezésére, hogy azok „Toldy-jutalom” cím alatt egyes gymnasiumokban és középtanodákban oly növendékek közt osztassanak szét, kik a magyar irodalomban kiválólag kitűntek. Mindkét ügy elintézésére bizottság küldetett ki. Greguss előterjesztése után Györy Vilmos a „Don Quixote” fordításához írt bevezetésből olvasott föl több érdekes részletet s a mű két első fejezetét. A világhírű mű rövid méltatása után Györy igen érdekesen jellemezte az izlésrontó lovagregényeket, melyek Cervantes korában nagy divatban voltak, s melyek elterjedését esakis a „Don Quixote” éles gúnyja volt képes megakadályozni. Utána Dalmady Győző olvasta föl „Hugom menyegzőjére” című hangulatjelles költeményét. — A rendes tárgyak után titkári jelentések következtek. Áz alapító tagok száma a debreceni „kereskedelmi ifjak társulat”-tal szaporodott, s a folyó évi pártóló könyvtárményből két kötet került ki a sajtó alól, az egyik melőreai vizgatókat, a másik Balogh Zoltán „Alpári” című verses regényét tartalmazva. A társaság gyűjteménye három ereklével gazdagodott; ezek egyikét: Petőfinek gyermekkori kéziratát, Forster aszóli szolgabíró küldte be, míg a másik kettő: Kisfaludy Károly turszajai, Bene Rudolf ajándéka. A jövő évi február 5-ikén tartandó közgyűlés programjának kidolgozásával a társaság elnöke, titkára s Gyulai Pál bizattak meg. Két tárgy már meg van állapítva: az egyik a br. Eötvös József fölötti emlékbeszéd, melyet Gyulai Pál fog tartani, a másik Lévy József költeménye. — Az ülés végén két bírálatot olvastak föl Racine „Phaedra”-jának Farkas Albert által eszközölt fordítása fölött. A művet, néhány hiba kijavítása után, nyomtatás alá fogják adni.

A magyar tud. Akadémia nov. 27-iki ülésének tárgyát két emlékbeszéd képezte, Nendtvich Károly Frivaldszkytól és Szász Károly Hercegtől emlékezővén meg. Frivaldszky arcepét lapunk ez idei első száma közölve, szólnak működési köréről is, mely a természettudományoké volt. Ő volt az, ki a rovarok gyűjtésének tudományát hazánkban megvetette s ezenkívül a botanika is szenvedélytel foglalkoztatta; Szász Károly szintén érdekesen vázolta a közelébb elhunyt Herepei Károlynak, az akadémia 1838-ban megválasztott rendes tagjának életét és munkásságát. Herepei 1802-ben született Vizaknán. Fia volt a híres Herepei Jánosnak, ki Ádám és László testvérivel nagynevű alapítója az erdélyi egyházi szónokok újabb iskolájának. Az ifjú Károly azonban korán árván maradt, és nevelését Méhes Sámuel folytatta. 1822-ben befejezte tanulmányait és megfordult a külföldi egyetemeken, 1825-ben lett kolozsvári pappi, mely állásában 1834-ig maradt.

Ekkor aratta legszebb szónoki diadalait. Alakja, hangja, képessége mind összehatottak egy nagy szónokot adni Erdélynek. Beszédeiben nem volt sem dogmatizmus, sem a bibliai memoria csillogásai, hanem volt szív, élet, lélek, mely nem egyszer önmagát is könykre indítá hallgatóival együtt. Olvaska beszédeit többnyire, mert rövidlátó volt, de ez senkinek sem tűnt föl. 1834-ben tanárságot vállalt, s mint ilyen, a józan racionalizmus híve volt. Azonban lelkeben boldog csak akkor let, újra, mikor 1841-ben — Szathmári Papp Zsigmond halála után — Vizaknára hívták meg lelkiszigetornak. Itt lett a vizaknai templomnak „oly széphangú orgonájává, melynek Erdélyben nem volt párja.” Itt örögedett, öszült és halt meg eszemes elvonultságban. — A folyó ügyek közül figyelmet érdemel azon pályázat, melyet a takarékpénztár 3000 frt jutalom mellett egy gazdasági vízumtámasz hirdet.

Megjelent új könyvek: A közéleti karácsonyi és újévi ünnepekre a könyvkiadók egész halom új kiadásokkal álltak elő. Az új termék kevés közöttük, de általában egészen sok az érdekes.

Ráth Mór kiadó már megaditá az általunk is említett „Csaldali kongresszión” melyre újolag felhívjuk a közönség figyelmét, midőn a megjelent érdekes munkákat felsoroljuk: Az első 6 kötetet „Forraszgyűjtemény” képezik s ára 6 forint. — „Katholikus” Eötvös Józseftől; ára 1 forint. — „Magyarország függetlenségi harcainak története 1848-49-ben,” írta Horváth Mihály; első kötet ára 2 forint. Három kötetben jelenik meg, s ára 6 forint. Mind oly művek, melyek egyetlen nyelvt elcsaló olvasó asztaláról sem hiányozhatnak.

— Szintén Ráth kiadásában jelentek meg: „A XIX. század aradlakó eszmeinek befolyása az államra,” írta br. Eötvös, második kiadás, melyet az elhunyt kitűnő költő még önmaga javított át, s fia br. Eötvös Loránt látott először elő. Ára 2 forint. — „Az Egypszeli-Államok története,” írta Lahoulay, fordította Szász Domokos, 5 és 6. füzet, ára 2 forint 60 kr. — „Az ösztö gyakorlatok s a hűvöldek,” írta Eber Nándor, ki szakértelennel bírálja mindazt, mit a váci gyakorló táborban tapasztalt, sok hasznos figyelemvetést tesz, és ö-zintén ajánlja a hiányokot. Főképp honvéd tisztjeink ügyelmébe ajánlunk. Ára 30 krajczár. — „Nyugat-Európa és Hazánk,” írta Apuleius. Társadalmi és politikai kérdésekkel foglalkozó riport, mely jobboldali szemüvegen néz mindent. Ára 30 krajczár.

— „Illustratioe Lager-Catalogus” cím alatt Faesy és Frék bécsi könyvkereskedése (Grabon, Nr. 22.) metszvényekkel tarkított könyvjegyzéket adott ki, mely 188 lapon szórtári rendben közli a német irodalmi műveket. Magában foglalja 24 fejezetben a szépirodalom, ifjúsági iratok és a tudományos irodalom minden ágának gondiál összfűzött könyv jegyzékét, még pedig sok helyen ismertető jegyzetekkel kísérve. Megjegyzendő, hogy az illusztrált munkákból egy-egy illusztráció is közöl. Az egész díszes kiállítás, s bizonyos segédkönyv az irodalommal foglalkozóknak. Bár nálunk is volna!

Uj hangjegyek: Táborcsy és Persch műkereskedéséből kaptuk a következő zenedarabokat: „Lassan foly a Tarna vize,” — „Bessenyei lakodalmas eszadás,” — „Ejnye, ejnye azt a betyár...” Mindhárom külön füzetben jelent meg és zongorára írta Tisza Ador. Egy-egy darab ára 60 krajczár. Tisza Ador egyik legedrekből által zeneköltőnk álneve, ki a magyar népdalok közül nem egyet vitt be már zongora utján a salonokba; s annyi kedélymelegséggel, eredetiséggel és egyszerűséggel mutatja be azt, hogy felhívjuk rá a zongorázók figyelmét. — „Mandolinata,” zongorára Gramertől, ára 50 krajczár; — „Chansonetten-Quadrille,” zongorára Rosenzweig Adolftól, ára 60 krajczár.

TARTALOM:

Cikkek: „Brigham Young.” — „Az internacionale törekvési célja.” „György Ábrahám.” — „Rossel szigetén 1858-ban.” — „A pesti személyi pályaudvar.” — „Kalender Hystorisky.” (Folytatás.) — „A Kossuth-Lovasi László üldözései történetéhez.” (Folytatás.) — „A nap.” (Folyt.) — „Vegyes közlemények.” — „Hirek.” — „Repek: „Brigham Young.” — „Hajótörtek Rossel szigetén.” — „A „Saint-Paul” személyzetét megtámadják a szigetbeliek.” — „A pesti új személyszállító pályaudvar.”

Hirdetés.

Cachemir kendők.

Szép, jó és olcsó!

Legújabb női ruha-kelmék

bámulatos olcsó árért.

Teljes ruhához való legszebb kelmék

3, 4, 5, 6 frtért, ugyazinté a

legfinomabb fekete selyem-anyagok kaphatók

HAMBURGER ADOLF

üzletében, Pest, ur-léuca 1-ső sz. a Párlsi ház hemaneténél.

Mustrák kívánatra mindenkinek ingyen és bérmentesen küldetnek s megrendelések utánvét mellett azonnal eszközöltetnek.

10—3.

Asztal-és ágyterítők.